

223

N62

ОРЕЛ. Памятник Н. С. Лескову

Куда м. Київ-54
вд. Чкалова, 52,
кв. 38
 Кому Маньку
Володимиру Антоновичу

Индекс предприятия связи и адрес отправителя
261180

с. Хотівка
Радомисльського р-ну
Почтадресних обг.
Човнюк Іван
Макарович

252054

Пишите индекс предприятия связи места назначения

Добрідень, шановний
Володимире Антоновичу!

Добру справу отворили книж-
кампанія "35-й роковинами Вели-
кого перевороту". Добрею справою
про речі психіатри, і я.
Є в мене в Вірнії серія
книжки ліба. Якщо потрібні, то
зацікавлено.

А пошлю матеріал невеликий
матеріал "Три не забутих
предків", надрукований в
Одеській газеті "Радянська
Історія України" 46 в мене.
Бувши розширеним варіантом.
Якоже підготував матеріал
про репресії 1934-53 років
буду щиро вдячний, якщо
щось, щоб підібрати для книги,
якщо ви впорядковують.
З Вами як завжди спілкуєтесь.

Я колись бував у Олега Федорови-
ча Черногоуса. Німеччина там
на прохання. Мабуть, доміглася
там сім'я сестри Ярослава.

Щиро

Гавло Човнюк

10/11.89р.

с. Потіївка 261180
Фадоминського району
Кіровоградської області
Човнюку Гавлу Мака-
ровичу.

Радомисльська обл. №62
Радомисльський р-н
с. Потіївка 261180

«РАДЯНСЬКА ЖИТОМИРЩИНА»

Човнюк Павло Макарович

Повертаючись

до

надрукованого

На початку нинішнього року в чотирьох номерах «Радянської Житомирщини», друкувалися фрагменти з книги «Силою правди і дії. За рядом резолюції XIX партконференції».

У них розповідалося про причини й прояви культу особи Сталіна в країні, й зокрема на Україні.

Сьогодні ми знайомимо наших читачів з деякими відгуками на цю публікацію.

ТІНІ НЕЗАБУТИХ ПРЕДКІВ

ОПОВІДЬ ПРО ГОЛОД 1933 РОКУ

В селі Потіївці, над звивистим струмком, що навесні дзвонить, як сумна струна бандури, зупинився видовженим прямокутником піщано-глинястий пагорб. На ньому, мов кістляві руки, простягають у небо свої крони високі й колочі акації.

Щовесни, як і того голодного 1933-го, тут кричить гайвороння. Може, чорні птахи від тої страшної весни шукають собі здобич. У білому цвіті акацій їм ввижаються худі й бліді, як на розп'ятті, обличчя мертвих.

Моя покійна бабуся колись казала, що старими кладовищами в ніч на Івана Купала з запаленими восковими свічками ходять тіні предків. Вони вмерли від страшного голоду й виходять, щоб хтось дав шматок хліба. Люди вимерли, а ворони вижили і понині носять на своїх крилах ту страшну весну. Вслухайтесь у їхні голоси — то вічний крик людської долі.

Гортаю свої записники з розповідями сотень очевидців. Зіставляю. Думаю. Невигонним горем і болем пече в душі кожного з нас голодний 1933-й.

Ту страшну трагедію принесла в наш життій край сталінська командно-бюрократична система керівництва сільським господарством. В 1929—30 роках розселяли цей предковий польський край хліборобський. Тільки з тодішнього Потіївського району вислали до Сибіру тисячі тих, хто в подоланнях штанах та личаках ступав за плугом, виводив, мов струну, важку борозну, щоб родив хліб.

— Серед них були Павло Назарович Денисенко, Григорій Митрофанович Тивоненко, Андрій Логвинович Харченко, Федір Федосійович Харченко... Хіба всіх перелічиш, — розповідає мені живий свідок тих днів Олександр Григорівна Кузьменко. — А потім пішла селами «кривава мітла» хлібозаготівель. Запопадливі «активісти» забирали в людей усе

до зернини. Так, в Івана Макаровича Гнатенка знайшли приховане відерце квасолі. Голова сільради вдарив по обличчю господаря так, що той упав...

А взимку 1932—33 року спалахнув масовий голод. Подібного не пам'ятали найстаріші. Вимрало сім'ї, вулиці, села. Ось що розповідає пенсіонер Трохим Дем'янович Лічний:

— Мого дядька Василя Григоровича, який жив у Івановці, напередодні голоду арештували й вислали на Колиму за те, мовляв, що вимок у його бригаді посіяний льон. Забрали хату. А дружину Тетяну з дванадцятьма дітьми пустили по світу з торбами. Після довгих поневірянь сім'я поселилась у Горині, в Лісовій хатині. Голодні діти не раз приходили в Потіївку просити милостиню. Весною тридцять третього вони ходили лісом, шукали липову кору й бруньки, дикі бурячки на галлявинах, торішні жолуді...

— І зараз мені не раз ввижається, — продовжує Т. Д. Лічний, — що тим лісом блукають сотні людських тіней. Тоді помирали десятеро моїх двоюрідних братів і сестер. Лишилося тільки двійко.

Таку ж жахку картину повідує потіївчанам В. К. Сахевич. Йому було тоді дев'ять років, жили в Ганнополі Черняхівського району.

— З осені батько накопив і склав копичку жита зі стоколосом, — каже він. — Йї ревізували в колгосп. Щоб вивручити сім'ю, мати всю осінь ткала полотно. За п'ятдесят метрів заробила пуд зерна. Та активісти О. Бондар, І. Боровик, М. Тичина витягли матір із хати з тим збіжжям на вулицю. Зерно розсипали в траву. Мовляв, ні вам, ні нам. Пізніше в двір активіста П. Боровика, що мав хліб, прийшов опухлий і голодний Альбін Маркевич із Неражу і попросив хоч що-небудь із їжі. Коли він нахилився над свинячим коритом і взяв тов-

ченої з половною картоплі, ситий господар ударив його по голові товкачем і вбив. У роки фашистської окупації такі, як Остап Бондар та йому подібні, пішли служити гітлерівцям, швидко помінявши «вождів народу».

Розповідає пенсіонерка О. Г. Кузьменко:

І нині стоїть у моїх очах висохла, з опухлими ніжками тільки трирічної Вірочки Харченко. Дитя іло цвіт акації, та так і вмерло.

Мертвих ховали без домовин на старому кладовищі в спільну яму. Дуже багато помирало того року людей у Русанівці, Осичках. Важко полічити всіх загиблих у тій голодній катастрофі.

Якщо моя оповідь у душі сучасника викличе хоч одну сльозинку співчуття до тих жертв голоду, до того вселенського болю, я знатиму, що виконав свою справу. У моєму серці плаче туга за ними.

Дехто скаже: навіщо все це згадувати, ворухити події піввікової давності? Вже й могли тих часів зрівнялися. Однак немає тому ні забуття, ні прощення. І, як у кінофільмі «Спокута», ми чуємо провини перед пам'яттю загиблих, провину довгого забуття. Тож і ми повинні застерегти нащадків від подібного.

Нині в республіці створюється книга народної пам'яті про голод 1933-го. В Москві та інших містах збирають кошти на створення пам'ятників-меморіалів мільйонним жертвам сталінщини. Тіні предків прохають зробити це і в нас. Варто подумати про увічнення пам'яті жертв на старому кладовищі: поставити бодай скромний пам'ятник з двох гранітних валунів і зробити напис: «Жертвам голоду 1933 року — від нащадків». А навесні, в День пам'яті, згадувати ті жертви поіменно разом з жертвами репресій 1937—53 років.

П. ЧОВНЮК.

с. Потіївка
Радомисльського району.

Радомисльська обл.